

Omtanke i det koloniala arkivet

Dr Temi Odumosu, forskningsprojektet *Living Archives*, Malmö högskola

I över femton år har jag studerat bilder på afrikanska människor i europeisk konst. Jag påbörjade detta arbete helt enkelt för att hitta dolda Svarta historier, men väldigt snabbt insåg jag att bilder inte är oskyldiga; de formas av idéer och avsikter. Slutligen specialiserade jag mig på 1700-talet, slaveriets tidevarv, när rasfilosofin utvecklas. Artefakterna som jag studerar föreställer människor med olika typer av afrikansk härkomst, men främst som exotiska, mänskliga ägodelar.

Oroande möten

Åratal av exponering för negativt kolonialt material blev för mig känslomässigt utmanande, särskilt som Svart kvinna. På ett eller annat sätt blev min egen kropp inblandad i bildernas rasdynamik och det blev svårare att objektivt behålla distansen. Jag brydde mig för mycket. Ibland upplevde jag i möten med artefakter en ledsamhet som kändes som sörjande. Det var en sorg över allt som hade förstörts och förlorats, en sorg över de glömda, en sorg över fientligheten och ovarsamheten.

Jag insåg dock att jag, i själva akten att studera arkivet, också förkroppsligade kolonistatörens blick: jag kikar på historien på avstånd och genom en ram; jag samlar alla dessa anonyma, tysta Svarta subjekt; och (trots de bästa av mina avsikter) refererar jag alltid till dem i relation till deras underordnade ställning.

Sökandet efter subjekt

Väldigt mycket information saknas om livet hos människor som är historiskt marginaliserade eller förtryckta. Stora samlingar med kolonialt fotografi, som dokumenterar riktiga människor från hela världen, innehåller till exempel inga namn. Familjeband och släktskap raderas. De figurerar bara som kroppar och vi känner inte till deras förhoppningar och drömmar. Detta är ett litet exempel på hur kolonialt våld fungerar: en blick och en praktik som förnekar människor deras subjektivitet.

Vi behöver hitta andra, mindre skadliga, sätt att ägna oss åt dessa artefakter. I dessa arkiv prövar jag ett mer holistiskt förhållningssätt till frågor om tystnad, att glömma och mänsklig agens. Jag har under en tid talat tyst till artefakter och människorna som skildras i dem; jag ställer frågor som: *Vilka omständigheter förde dig in i denna bilds sfär? Vill du bli sedd? Hur kan jag hedra din historia?* Att tala till artefakter är för mig en empatisk handling, vilken erkänner att en artefakt innehåller många minnen och relationer och att subjekten som skildras har betydelse.

Omtanke, ett ord för en praktik?

Omtanke är ett viktigt ord som sällan används i relation till kolonial historia, eller ens när det gäller nutida arv som rasism. Ordet har olika betydelser, men som en handling (ett verb) sammanfattar det avsikten att med engagerad uppmärksamhet sköta om människor och saker. Vi "tar hand om" när vi vill göra saker rätt. Det är ett uttryck mjukt nog för att uttrycka tillgiven vänlighet, men tydligt nog för att beskriva etisk omsorg (omsorgstagande). Omtanke skulle kunna vara ett förhållningssätt och ett sätt att hela oläkta historier. Utan tvivel är det ett språk som följer hjärtat.

Dekolonialt tänkande för nybörjare

Temi Odumosu

Vill du vara en dekolonial tänkare? Förbered dig på sinnes- och hjärtutvidgning! Här kommer några tips:

1. **Blicka bakåt.** Lär dig om din historia, och inte bara från en bok men också från konst och museer samt genom att lyssna på människor. Lyssna på äldre. Du behöver många källor och jag ska berätta varför. När du besöker en konsert är där oftast en folkmassa. Varje person upplever det som händer på ett unikt sätt: en person kan ha träffat bandet och fått autografer, en annan person däremot satt långt bak där ljudet inte var bra. Dessa två personer kommer att beskriva evenemanget på olika vis. På samma sätt är det med historia. Det finns alltid mer än ett perspektiv.

2. **Blicka utåt.** Utbilda dig om världens historia. Navelskådare är ointressanta. Vad mer finns där att säga?

3. **Skippa etiketterna.** ”Han är kort”, ”Hon är högljudd”, ”Han är cool”, ”De är nördiga”, ”Hon är annorlunda”. Tråkigt! Skulle du vilja leva i en väldigt trång låda utan fönster under resten av ditt liv? Förmodligen inte. Etiketter är obekväma och begränsande, som en låda. De inte bara begränsar andra, de begränsar också dig. Världen är full av obegränsade möjligheter. Om du vill vara dekolonial, var öppensinnad och fri!

4. **Konfrontera mobbaren i DIG.** Alla vill vara omtyckta av andra. Populära människor ser alltid ut att ha väldigt roligt ju! Men gör du andra människor ledsna eller obekväma i din strävan att bli sedd? Det är en svår fråga, men jag vet att du kan hantera den. Så mycket i historien har handlat om människor som försöker vara Lejonkungen. Kanske är det dags för förändring. Dela makten, dela kärleken.

5. **Ta en själslig selfie.** Ja, du hörde rätt! I stället för att titta på ditt ansikte hela tiden, titta en stund på vad som är *inuti* ditt huvud och hjärta också. Själreflektion (dvs. att ställa frågor till dig själv om vilken unik person du vill vara) är en grundläggande dekolonial praktik. Varför? För att det hjälper dig att skilja på vad som är sant för dig, och vad du har lånat från världen.

6. **Konst är frisk luft.** Besök ett museum eller teatern nästa gång någon bjuder med dig. Att exponera sig för konst är viktigt. Konstnärer är fantastiska eftersom de alltid tänker på nya sätt. De ställer frågor, lägger märke till sakerna vi ignorerar och får oss att känna så många olika känslor. Konst gör oss öppna och nyfikna om sakerna utanför vår personliga upplevelse. Kom ihåg, inget navelskådande!

7. **Var uppmärksam på ditt språk.** Försök undvika ord som inte är inspirerande eller som underminerar andras värdighet. Helt enkelt ord som får människor att må dåligt. Det här betyder att du måste vara extra vaksam! Du kanske inte använder ett grovt uttryck som ”neger” när du talar, men finns det i dina sagoböcker? Eller i musiken du lyssnar på? Ord är bedrägliga, de smyger sig in överallt!

8. **Minnen är guld värda.** Sköt om dina minnen och andra människors minnen som dyrbara saker. Behåll de gamla och de nya. Minnen påminner oss om var vi har varit och vad vi har uppnått. Ärligt talat är de livets enda sanna ägodel. De goda minnena kommer hålla dig varm; de dåliga kommer påminna dig om att hålla fast vid de goda *och* att skaffa fler av dem.

9. **Rasism är på riktigt.** Punkt. En dekolonial tänkare som kan sin historia vet redan att vi har ärvt grymma idéer om skillnader mellan människor. Vi kan inte ändra det förflutna men vi kan bestämma våra handlingar i nuet. Snälla respektera när någon berättar att de har upplevt rasism. Det är på riktigt och smärtsamt. Fråga personen vad du kan göra för att hjälpa till, eller bara lyssna. Om du är den personen är jag ledsen att du var tvungen att uppleva det.

10. **Känn det i din kropp så att det fastnar.** Låt oss göra ett dekolonialt tankeexperiment. Föreställ dig följande: Du står på lekplatsen på skolan och plötsligt blir du träffad bakifrån av en tennisboll. Du tittade inte, så du blir förvånad. Det gör riktigt ont och du kommer förmodligen få ett blåmärke. Så här kan rasism kännas. Det kommer plötsligt och utan förvarning, och lämnar sedan kvar något vidrigt. Du kanske går på gatan och stilla dagdrömmer och så säger någon bakom dig: ”*tvättar sådana som du håret*” ELLER ”*åk tillbaka dit du kom från*”. Vilken glädjedödare! Många människor är med om sådana händelser varje dag!

11. **Du har inte koll på allt.** Dekoloniala tänkare förstår att människor alltid lär sig saker och att bra idéer och information kan komma från så många olika källor. De söker också aktivt upp kunskap från ställen som andra inte letar på. Har du någon gång pratat med en hemlös person för att höra hur de lever? När var senaste gången du såg någon som är synskadad navigera ett utrymme? Det finns så

mycket de vet som en person utan synnedsättning inte gör. Var öppen.

12. **Lär av dina fötter.** När du utforskar världen. Smaka, ta på, känn, flytta på, lukta och lyssna. Dekolonialt tänkande handlar inte bara om ord. Det finns viktig information i ALLA våra sinnen och mänskliga upplevelser.

13. **Varje individ är betydelsefull.** Flickan som du ser längst bak i klassen som inte säger så mycket, hon är viktig. Och den nya pojken som precis anlände från ett land som du inte minns namnet på, han är också viktig. Varje liv, varje historia, varje minne är viktigt. Det finns plats för oss alla.

14. **I stället för att fråga varför, fråga HUR.** Att fråga varför är ibland inte nog. Hur, å andra sidan, kan ta dig på en resa. *Varför kom du hit?* Det låter lite kyligt. *Hur tog du dig hit?* Nu däremot har vi början på en utmärkt konversation!

15. **Jag bryr mig.** Dessa ord är som magi. Använd dem för att låta människor veta att du är öppen, och att du vill skapa kontakt och dela saker. Använd dem och du kommer påminna *dig själv* om att vara hjälpsam.

DEN ÖVERGRIPANDE IDÉN: Hör upp; kolonial historia är fylld med mycket smärta. Blod, svett, tårar och död. Splittrade familjer och förlista minnen. En 500-årig berättelse om människor som reste världen runt på jakt efter makt och pengar, och alla de dåliga sakerna de gjorde för att uppnå detta. Snälla lägg lite tid på att ta reda på det här. Vi vill inte älta det förflutna men det finns mycket att lära från det. Så gör dekoloniala tänkare. Studera det förflutna, ta hand om alla minnen och hitta nya sätt att leva och älska i nuet. Jag hoppas du vill följa med oss!